

SZÉKELY ANDRÁS – MAJOR ENIKŐ – SZÉKELY B. ANDRÁS

A házassággal kapcsolatos attitűdök és a vallásosság kapcsolata a Hungarostudy 2021 kutatás eredményei alapján

TANULMÁNY

DOI: 10.56699/MT.2023.4.3

ABSZTRAKT

A vallásnak jelentős értékadó és erkölcsi szabályozó szerepe van a társadalomban, pozitív hatással van a családi és párkapcsolati állapotra is. A Hungarostudy kutatások is figyelmet szentelnek a vallásosság szerepének a magyar népesség testi és lelki egészségével kapcsolatban. Elemzésünk a Hungarostudy 2021 felmérés adataira épül, azon belül a 18–41 éves személyek kétezer fős almintájára.

Létrehoztuk a „Házasság mint intézmény” skálát, valamint két alszkáláját, amelyek a házasság elavultságát, illetve az elköteleződés fontosságát mutatják. Ezeket egyben és külön is megvizsgáltuk.

Eredményeink szerint a házassággal kapcsolatos attitűdök összefüggnek a vallásossággal. Az egyházat mint intézményt elfogadók a házasság intézményét kevésbé tartják elavultnak, a vallásosság iránt elkötelezettebbek pedig a házasság esetén is fontosabbnak tartják az elköteleződést. A megkérdezettek a leginkább abban értettek egyet, hogy a boldogtalan házasság esetén szükséges a válás.

KULCSSZAVAK: család, vallás, házasság, attitűdök

A vallásosság konzekvenciális dimenzióját tekintve a vallás értelemadó, értékadó, erkölcsi szabályozó szerepe tetten érhető a társadalom életében. A vallásosság a vallási szocializáció során épül be az egyén azonosságtudatába, hovatartozásába, és ebben a családnak kiemelkedő szerepe van. Az egyén életére hatást gyakorló elsődleges szocializációs közeg, a család, illetve a vallás, vallásosság két eltérő, ugyanakkor

alapvetően meghatározó dimenzió. A napjainkban virágkorát élő értékpluralizmusban is szerepet játszanak a hagyományos, tradicionális értékek, hiszen a vallásosság mint értékrend biztos alapot és eligazodást nyújt az életben (Pusztai, 2020).

A magyar népesség testi és lelki egészségével foglalkozó, országosan reprezentatív Hungarostudy kutatások közül a második, 1995-ös felmérés már figyelmet fordított a vallásosságnak a magyar népesség körében betöltött szerepére. A vallásosság két dimenziójával kapcsolatban különböző kérdések segítettek a vallás fontosságának megismerését, illetve a Tomka Miklós-féle önbesorolás alapján (határozottan nem vallásos, nem vallásos, vallásos a maga módján, vallásos az egyház tanítása szerint) a társadalmi vallásgyakorlás módjának feltárását (Tomka, 1977; Kopp et al., 2006).

A vallásosság fontosságát tekintve az ezredfordulót követő Hungarostudy kutatások (2002, 2006, 2013) eredményével egyezően a 2021-es mintából is az látszik, hogy a különböző társadalmi és demográfiai jellemzők közül az életkor és a nem mutatott szorosabb összefüggést a vallás fontosságával, míg a jövedelem és az iskolázottság nem. A fiatalabb, harmincöt év alatti korosztályban magas volt a nem hívők aránya (35%), ugyanez – a nemeket tekintve – a férfiak körében (31%) volt inkább jellemző. A nők 35 százaléka, a férfiak 25 százaléka gyakorolta a vallását a saját egyházában, ugyanakkor a vallást a férfiak 17 százaléka, a nők 33 százaléka mondta nagyon fontosnak (Kopp et al., 2004). 2006-ig az a trend volt megfigyelhető, hogy a magukat valamilyen módon vallásosnak vallók aránya növekedett (Székely–Lázár, 2013), majd ezt követően csökkenésnek indult, de a magyarországi népesség több mint kétharmada (63%) még 2021-ben is valamilyen formában fontosnak tartotta a vallási hovatartozását. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy az intézményesített vallásgyakorlás egyre inkább elveszíti hangsúlyozottságát (Székely–Kovács, 2022).

A 2013-as Hungarostudy eredményéből az látszódott, hogy a magyar társadalomra erős szekularizáció jellemző. Minden korcsoportra igaz, hogy emelkedett a korábbi felméréshez képest a nem hívők aránya, a hullámzó tendenciát mutató fiatalabb korosztály esetében is (Székely–Lázár, 2013). Hámori Ádám és Rosta Gergely (2011), illetve Luxné Prehoda Anna és Hámori Ádám (2020) tanulmányában a fiatal korosztály vallásosságát vizsgálva azt állapította meg, hogy az egyház tanítása szerinti tradicionális vallásosság redukálódása mellett az ezredfordulót követően a fiatalok vallásossága egyre inkább individualizált formát öltött. Ugyanakkor felhívták a figyelmet, hogy az egyházas vallásosság csökkenése mögött társadalmi okok is állnak, amit úgy magyaráztak, hogy csökkent a vallásos nevelésben részesülők aránya, és gyengült a vallási szocializáció határfoka (Hámori–Rosta, 2011). Pusztai Gabriella (2020) különböző kutatási eredményeinek összegzéséként leírja, hogy az egyén vallásossága függ az őt körülvevő kultúrától és környezettől, illetve a családi és intézményi vallásos nevelés formájától, tartalmától, eredményességétől. Az pedig, hogy a családi vallásos nevelés mit tartalmaz, függ a felekezeti hovatartozástól és a szülők vallásosságától. Az is elmondható, hogy a szülők értékrendje, vallásuk gyakorlásának intenzitása nagymértékben megmutatkozik a gyermeknevelésük terén is (Pusztai,

2016). Pusztai 1999-ben megvizsgálta a felekezeti szektoron belül a középiskolás diákok családjának életstílusát, értékválasztásait, és ennek megfelelően különböző környezetben élő tanulótípusokat különített el. Így voltak kevésbé stabil vallásosságú, világias értelmi-ségi családok, nagyvárosi, hitvalló értelmiségi családok, valamint vállalkozói háttérrel rendelkező, közösségben aktív egyházas családok. A negyedik típus volt a passzív kultúr-vallásos, leginkább középfokú végzettséggel rendelkező falusi, kisvárosi család, az ötödik pedig az elsősorban a vallási közösségektől elszigetelt, kelet-magyarországi munkáscsaládok csoportja. Végül volt egy olyan tanulói csoport, amelynek tagjai közül sokan szegény, főleg falusi munkás, alacsonyan képzett szülők gyermekei voltak (Pusztai, 2004).

Luxné Prehoda Anna és Hámori Ádám (2020) kvalitatív kutatásának eredménye szerint a családi közösségeken túl a társas kapcsolatok, a település kulturális összetétele, a gyülekezetek közössége nagy hatást gyakorol a személyes vallásosságra nézve is. A szerzők azt is igazolták, hogy a vallásosság befolyásolhatja a személyes értékrendet, de a vallásgyakorlás rendszeressége, a vallásos identitás eltérő módon gyakorolhat hatást a személyes meggyőződésre és értékekre.

A társadalomban a párkapcsolati sokszínűség ugyan mindig jelen volt, mégis a házasság elfogadottsága volt dominánsan jellemző. Az egyre inkább megjelenő és teret nyelő különböző alternatív együttélési formák egyre elfogadottabbak a tradicionális forma mellett (Pongráczné, 2008; 2009; 2012). A magyar társadalomra továbbra is a házasság melletti állásfoglalás jellemző, változás leginkább a házasság előtti együttélésben mutatkozik meg. Azonban azt is meg kell említenünk, hogy az élettársi kapcsolat választásában több tényező is szerepet játszhat, kezdve a gyermekkori rossz tapasztalattal, folytatva a szabadság felértékelődésével és az anyagi függetlenséggel (Visontai-Szabó, 2018).

A magyar társadalomra továbbra is a házasság melletti állásfoglalás jellemző, változás leginkább a házasság előtti együttélésben mutatkozik meg.

Ahogy több európai országban, úgy hazánkban is az élettársi kapcsolat gyakori együttélési forma (Pongráczné, 2009), azonban R. Fedor Anita és Balogh Erzsébet (2016), valamint Engler Ágnes (2018) kutatásai is igazolják, hogy a házasságpárti és gyermekcentrikus fiatal generáció számára is fontos, hogy párkapcsolatukat, ha később is, de hivatalossá tegyék. A Magyar Ifjúság 2016 felmérés eredményei szerint a párválasztásnak kedvez a vallásos-

ság, az egyház tanítását követő, 19 és 29 év közötti megkérdezett fiataloknak több mint a fele nyilatkozott úgy, hogy van párkapcsolata. Pusztai (2020) vizsgálata szerint a nem vallásosak alul-, a vallásosak felülreprezentáltak abban a kérdésben, hogy szeretnének-e megházasodni. Ez megerősíti Bacskai Katinka (2018) kutatási eredményét, mely szerint a felekezeti hovatartozás ugyan nem, de a vallásos önbesorolás szignifikáns összefüggést mutat a házasodási szándékkal.

A családi állapot és a vallásosság közötti összefüggést többen, több irányból vizsgálták. Kopp Mária és munkatársai (2006), Pusztai Gabriella (2016), Engler Ágnes (2017),

valamint Kopp Mária és Skrabski Árpád (2007) vizsgálatai szerint a vallásosság pozitív hatást gyakorol a családi légkörre, a mentális és fizikai egészségre.

Az iskolai végzettség vizsgálatai során Keller Tamás (2010) és Pusztai Gabriella (2020) megerősítették, hogy az ezredfordulót követő két évtizedben a vallásgyakorlók között emelkedett a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma. A nem, az életkor és a lakóhely településtípusa szerint Keller (2010) leírja, hogy lényeges változások nem következtek be a rendszerváltozást követő évekhez képest. Megállapítja még, hogy azok, akik kisebb településen élnek, nők és az idősebb korosztály tagjai, nagyobb valószínűséggel a rendszeres vallásgyakorlók körébe tartoznak.

M. Császár Zsuzsanna és Pete József (2019) a 2011-es népszámlálási adatokat elemezve megvizsgálta az ország vallási mintázatát földrajzi perspektívából. A 2001-es census-hoz képest alig mutatkozott változás, azt találták, továbbra is a fővárosban a legalacsonyabb a vallásgyakorlók jelenléte. A településszerkezet nagyságának csökkenésével viszont nő az arányuk, a kisvárosokban és a falvakban élők körében a legmagasabb a vallásgyakorlók száma. Pári András (2014) a 25–40 éves férfiak csoportját elemezte gazdasági, társadalmi szempontból a népszámlálási adatok alapján, és azt találta, hogy a legvallásosabbnak az ország nyugati, ezen belül is a Dunántúl nyugati része és az ország északkeleti térségei bizonyultak. Vizsgálatának újdonsága, hogy a gyermekvállalási döntéseket befolyásoló attitűdök szempontjából a jellemzően „házas” térségekben az északnyugati országrész egy kisebb, de összefüggő, míg az északkeleti egy nagyobb, de széttagoltabb térség képét mutatja.

VALLÁSGYAKORLÁS ÉS A VALLÁS FONTOSSÁGA, A HÁZASSÁGGAL KAPCSOLATOS ATTITŰDÖK

Számos kutatás (Kopp–Skrabski, 2007; Engler, 2017; Bacskai, 2018; Pusztai, 2016; 2020) igazolta már, hogy a vallásosság jótékony hatást gyakorol a harmonikus családi állapotra, a kiegyensúlyozott párkapcsolatra. A Magyar Ifjúság 2016 eredménye azt mutatja, hogy a vallásosságnak már a párválasztásra is kedvező a hatása, a harminc év alatti, valamely egyház tanítását követő fiataloknak több mint a fele (59%) jelezte, hogy van párkapcsolata, és a vallásosok csaknem háromnegyede nyilatkozott úgy, hogy szeretne megházasodni. Ezt Bacskai (2018) felsőoktatási intézményekben végzett kutatása is alátámasztotta, az egyetemisták vallásos önbesorolása és a házasodási szándék között szignifikáns eredményt kapott.

A Hungarostudy kutatások két fő kérdés köré épülve vizsgálják a vallásosság fontosságát a lelki egészség meghatározásában. Az első kérdés a vallásgyakorlást és a vallás fontosságát helyezi a középpontba, azaz megvizsgálja, hogy valaki vallási hovatartozást vall-e vagy sem, valamint ha igen, milyen módon gyakorolja a vallását. A második kérdés pedig arra irányul, hogy milyen szerepet játszik a spiritualitás az egyén értékrendjében, amire Kopp és Skrabski (2003) is felhívja a figyelmet. Tanulmányunkban e két kérdés alapján vizsgáljuk a házasságra mint intézményre vonatkozó attitűdöket.

MÓDSZERTAN

Vizsgálati minta

Elemzésünkben a Hungarostudy 2021 felmérés során felvett adatokat használtuk. Az adatfelvétel 2021 nyarán készült TAPI- (tablet segítségével felvett interjú) módszerrel. A felmérés során a házassággal kapcsolatos attitűdöket csak a 18–41 éves személyek esetében kérdezték le, így vizsgálatunkban csak a Hungarostudy 2021 felmérés kétezer fős „B” almintáját használtuk, amely reprezentatív a 18–41 éves magyarországi lakosságra. A reprezentativitást több szempontú súlyozással, a 2016-os mikrocenzus tizennyolc év feletti népességre vonatkozó adataihoz igazítva biztosítottuk. A súlyozási eljárásba a következő szociodemográfiai változókat vontuk be: nem, életkor, településtípus és iskolai végzettség (Susánszky et al., 2022).

A vallásgyakorlás módjára a „Gyakorol-e valamilyen vallást, és ha igen, milyen módon?” kérdéssel kérdeztünk rá. Az al minta csaknem fele, 45,5 százalék mondta magát nem hívőnek, és 7,1 százalék gyakorolja valamilyen módon egyházában a vallását (1. táblázat).

1. táblázat: A vallásgyakorlás módjának megoszlása a teljes mintában és az almintából a 18–41 évesek körében (saját szerkesztés)

Gyakorol-e valamilyen vallást, és ha igen, milyen módon?	18–41 évesek (alminta)	
	N	Arány (%)
Nem hívő	906	45.5
Nem gyakorolja a vallását	450	22.5
Maga módján gyakorolja	496	24.9
Ritkán, egyházában gyakorolja	67	3.4
Rendszeresen, egyházában gyakorolja	74	3.7
Összesen	1993	100.0

A vallásosságra vonatkozó kérdésre („Mennyire fontos életében a vallás?”) kapott válasz támpontot adhat, hogy azok, akiknek bármilyen értelemben és mértékben, de fontos a vallás az életükben, mennyiben rendelkeznek más attitűdökkel, mint azok, akik határozottan kijelentik, hogy számukra a vallás egyáltalán nem meghatározó. Elemzésünkben ezt a két csoportot – akiknek egyáltalán nem fontos (a továbbiakban: nem vallásos) vagy bármennyire is fontos a vallás (a továbbiakban: vallásosak) – hasonlítjuk össze a különböző korcsoportokban. Azt feltételezzük, hogy a vallásosak attitűdjei inkább házasságpártiak, ők fontosabbnak tartják az életükben a házasságot, mint azok, akik nem vallásosnak vallják magukat (2. táblázat).

2. táblázat: A vallás fontosságának megoszlása a 18–41 éves almintában
(az elemzéshez felhasznált, összehasonlított csoportokat a táblázatban kiemeléssel jelöljük)
(saját szerkesztés)

Mennyire fontos életében a vallás?	18–41 évesek (alminta)	
	N	Arány (%)
Egyáltalán nem fontos	937	47,8
Kissé fontos	771	39,3
Nagyon fontos	220	11,2
Minden cselekedetét befolyásolja	33	1,7
Összesen	1961	100,0
Bármennyire is, de fontos (összevont)	1024	52,2

Az almintába tartozó 18–41 évesek fele egyedülálló, az élettárrsal vagy házasságban élők hasonló arányban fordulnak elő a mintában (3. táblázat).

3. táblázat: A családi állapot szerinti megoszlás a teljes mintában
és az almintából a 18–41 évesek körében (saját szerkesztés)

Családi állapot	18–41 évesek (alminta)	
	N	Arány (%)
Egyedülálló	971	48,6
Élettárrsal él	522	26,1
Házás	507	25,3
Összesen	2000	100,0

A házassággal kapcsolatos attitűdök, statisztikai módszerek

A Hungarostudy kutatás több kérdést is tartalmaz a családdal és a gyerekvállalással kapcsolatban. A gyerekek száma, a gyerekvállalási szándék, az ideális gyerekszám, a párkapcsolat hossza, a testvérek száma stb. mellett a házassággal kapcsolatos attitűdökre is rákérdeztünk, és jelen tanulmányunkban csak ezekkel foglalkozunk. Az elemzéshez a házassággal kapcsolatos attitűdök vizsgálatára a Hungarostudy 2021 „A 18–41 éves fiatalokra vonatkozó párkapcsolati kérdőívének” kérdéseit használtuk fel (Susánszky et al., 2022). Az elemzés során az alábbi állításokra adott válaszokat elemeztük, hogy megvizsgáljuk a házassághoz mint intézményhez való viszonyulást:

1. A házasság idejétmúlt intézmény.
2. A házasság élethosszig tartó kapcsolat, és nem érhet véget.

3. Ha egy házasság boldogtalanná válik, jobb, ha elválnak, még ha gyermekük van is.
4. A házasság csak papírforma, mintha jogosítványt adnának az együttéléshez.
5. A házasság biztonságot jelent.
6. A házasság mélyebb elköteleződést, átgondoltabb köteleket jelent.
7. A házasság a maximális megpecsételése annak a vállalásnak, hogy egy életen keresztül a másikkhoz akarsz tartozni.
8. Egy jól működő család alapja a házasság.
9. A gyermekvállaláshoz fontos a házasság.

A megkérdezetteknek ötfokú Likert-skálán kellett kiválasztaniuk a rájuk leginkább jellemző választ; a legalacsonyabb érték az „Egyáltalán nem ért egyet”, a legmagasabb pedig a „Teljes mértékben egyetért” válasz volt.

Elemzés

Az elemzésnél először azt vizsgáltuk meg, hogy a kilenc állítás mennyire tekinthető egy skálának, lehet-e összevontan nézni a válaszokat. Ehhez először a skála Cronbach-alfa-értékét számoltuk ki. A kapott érték 0,834, ami elég magas, de a 4. táblázatban láthatjuk, hogy az egyik elem („Ha egy házasság boldogtalanná válik, jobb, ha elválnak, még ha

4. táblázat: Az egyes elemek korrelációja a teljes skálával (reliability analysis)
(saját szerkesztés)

	Átlag az item törlése esetén	Variancia az item törlése esetén	Az item és a skála korrelációja
A házasság idejétmúlt intézmény.	25,7010	42,957	,445
A házasság élethosszig tartó kapcsolat, és nem érhet véget.	25,8480	42,243	,558
Ha egy házasság boldogtalanná válik, jobb, ha elválnak, még ha gyermekük van is.	26,9241	51,567	,022
A házasság csak papírforma, mintha jogosítványt adnának az együttéléshez.	25,9515	43,256	,495
A házasság biztonságot jelent.	25,7179	41,318	,706
A házasság mélyebb elköteleződést, átgondoltabb köteleket jelent.	25,4910	42,135	,670
A házasság a maximális megpecsételése annak a vállalásnak, hogy egy életen keresztül a másikkhoz akarsz tartozni.	25,6045	41,580	,684
Egy jól működő család alapja a házasság.	25,8266	40,305	,723
A gyermekvállaláshoz fontos a házasság.	25,9396	41,294	,637

gyermekük van is”) korrelációja a teljes skálával nagyon alacsony. Így a továbbiakban ezt az állítást külön vizsgáljuk.

A megmaradt nyolc állítás esetén a Cronbach-alfa-érték 0,873, azaz a skála megbízhatósága javult. A következő lépésben megvizsgáltuk, hogy a skála felosztható-e különálló faktorokra, amihez faktoranalízist végeztünk el.

A faktoranalízis eredményeként a következő két állításcsoportot kaptuk. Az első csoportba hat állítás került:

1. A házasság élethosszig tartó kapcsolat, és nem érhet véget.
2. A házasság biztonságot jelent.
3. A házasság mélyebb elköteleződést, átgondoltabb köteleket jelent.
4. A házasság a maximális megpecsételése annak a vállalásnak, hogy egy életen keresztül a másikhoz akarsz tartozni.
5. Egy jól működő család alapja a házasság.
6. A gyermekvállaláshoz fontos a házasság.

Ezt az állítások alapján „A házasság elköteleződés” alszkálának neveztük el. Az alszkála esetén a Cronbach-alfa értéke 0,893.

A második csoportba a fennmaradó két állítás került:

1. A házasság idejétmúlt intézmény.
2. A házasság csak papírforma, mintha jogosítványt adnának az együttéléshez.

Ennek az alszkálának „A házasság elavult” nevet adtuk. Az alszkála Cronbach-alfa-értéke 0,723, ami alacsonyabb, de még mindig megfelelő.

A két alszkála együttesen a teljes variancia 69 százalékát magyarázza.

Mind a teljes skála, mind az alszkálák esetén a kérdésekre adott válaszok összegét elosztottuk a kérdések számával, így a kapott érték 1 és 5 között helyezkedik el.

A kapott skálák átlagértékeit az 5. táblázatban láthatjuk. Az NS értékkel jelöltük, ha a csoportok között nincs szignifikáns eltérés.

Nemek szerint a házasság mint intézmény a nők számára fontosabb, de elsősorban azért, mert kevésbé tartják elavultnak. Az elköteleződés fontosságát tekintve a férfiak is hasonló válaszokat adtak. Iskolai végzettség szerint a magasabb végzettség pozitívabb hozzáállást jelent a házassághoz minden skálát tekintve. A vallásgyakorlás módja szerint a nem hívők és a rendszeres vallásgyakorlók értékei képviselik a két szélsőértéket a házassággal mint intézménnyel kapcsolatban, de az egyes alszkálákban más a kép. A házasság elavultságát tekintve csak a rendszeres vallásgyakorlók válaszai térnek el jelentősen az összes többitől, az elköteleződésnél szintén ők adták a leginkább támogató pontszámot, de itt a nem hívők jelentősen kevésbé támogatták ezt a szempontot. A válasz szükségességét nézve más a kép, ott a vallásukat nem vagy a maguk módján gyakorlók értenek inkább egyet ezzel a kijelentéssel a többiektől eltérően – bár meg kell jegyezni, hogy az erre a kérdésre adott válaszok átlagpontszáma minden csoportban magas.

5. táblázat: A házasság mint intézmény skála és alszkáláinak átlaga a különböző csoportokban
(saját szerkesztés)

	A házasság mint intézmény skála	A házasság elavult alszkála	A házasság elköteleződés alszkála	Válás szükséges boldogtalanság esetén
Nem				
Férfi	3,33	2,79	3,36	3,79
Nő	3,43	2,59	3,44	3,81
Szignifikancia	0,011	0,000	NS	NS
Legmagasabb iskolai végzettség				
Alapfok	3,29	2,84	3,33	3,87
Középfok	3,34	2,73	3,36	3,81
Felsőfok	3,57	2,42	3,57	3,69
Szignifikancia	0,000	0,000	0,000	0,029
A vallásgyakorlás módja				
Nem hívó	3,19	2,78	3,18	3,76
Nem gyakorolja a vallását	3,38	2,77	3,44	3,85
Maga módján gyakorolja a vallását	3,54	2,61	3,58	3,93
Ritkán, egyházában gyakorolja a vallását	3,51	2,77	3,60	3,52
Rendszeresen, egyházában gyakorolja a vallását	4,43	1,65	4,45	3,50
Szignifikancia	0,000	0,000	0,000	0,002
Vallásosság				
Nem fontos a vallás	3,18	2,74	3,15	3,85
Fontos a vallás	3,55	2,67	3,62	3,76
Szignifikancia	0,000	NS	0,000	NS
Családi állapot				
Egyedülálló	3,24	2,93	3,29	3,78
Élettárssal él	3,18	2,77	3,15	3,84
Házas	3,85	2,16	3,85	3,80
Szignifikancia	0,000	0,000	0,000	NS
A település típusa				
Budapest	3,27	2,61	3,23	3,67
Város	3,41	2,67	3,44	3,78
Község	3,39	2,79	3,45	3,93
Szignifikancia	0,026	NS	0,001	0,002

A továbbiakban megvizsgáltuk, hogy a házassághoz mint intézményhez való viszonyulás mennyiben függ össze a vallásosság két kérdésével, illetve az életkorral, a nemmel, az iskolázottsággal és a családi állapottal a 18–41 évesek körében a Hungarostudy 2021 felmérésben.

A mintabeli eltérések elemzése során bináris logisztikus regressziót alkalmaztunk. A dichotóm függő változók és a magyarázó (folytonos, illetve kategoriális) változók közötti lineáris kapcsolat erősségének és irányának vizsgálatát bináris logisztikus regresszióval végeztük el. Az elemzéshez a házassággal mint intézménnyel kapcsolatos skálát és az alsókálát dichotomizáltuk, az alacsonyabb értéket adó válaszadókat (1 és 3 között) a „Nem ért egyet” kategóriába, a 3-nál magasabb értéket adó válaszadókat pedig az „Egyetért” kategóriába soroltuk. A dichotomizálás után a különböző kategóriákba eső válaszadók számát a 6. táblázat mutatja. Látható, hogy a házasságot mint intézményt az általunk választott kettéosztás alapján elutasítók aránya 33,6 és 37,4 százalék között, azaz egyharmad körül mozog.

6. táblázat: A házasság mint intézmény skála és alsókálái – az alacsony és a magas értékek megoszlása (saját szerkesztés)

	Nem ért egyet		Egyetért		Összesen
	N	%	N	%	
A házasság mint intézmény fontos	705	36,3%	1235	63,7%	1939
A házasság mint intézmény elavult	1302	66,4%	660	33,6%	1962
A házassághoz fontos az elköteleződés	729	37,4%	1219	62,6%	1949
A boldogtalan házasságnak véget kell vetni	717	36,9%	1228	63,1%	1945

Első modellünkben függő változónak a házasság mint intézmény fontosságát (1 = egyetért; 0 = nem ért egyet), a másodikban a házasság elavultságát (1 = egyetért; 0 = nem ért egyet), a harmadikban a házasság fontosságát az elköteleződésben (1 = egyetért; 0 = nem ért egyet), a negyedikben pedig a válás szükségességét boldogtalanság esetén (1 = egyetért; 0 = nem ért egyet) tekintettük. Mind a négy modellbe magyarázó, illetve kontrollváltozóként kerültek be a szociodemográfiai változók (nem, életkor, iskolai végzettség, családi állapot), a vallásosság két változója és a település jellege.

A kategoriálisváltozók esetében az esélyhányados azt fejezi ki, hogy a vizsgált csoportban az adott viselkedés előfordulásának esélye hányszor nagyobb vagy kisebb egy kijelölt referenciacsoportéhoz képest. Folytonos változók, így például az életkor esetében az esélyhányadost úgy értelmezhetjük, hogy az életkorban egységnyi elmozdulás hányszorosára növeli vagy csökkenti az adott rizikó-magatartás előfordulásának esélyét.

EREDMÉNYEK

A bináris logisztikus regresszió eredményeit a 7. táblázat mutatja. Az első és legérdekesebb eredmény, hogy ha az elemzésbe bevontuk a többi változót, akkor sem a nem, sem az életkor nem mutatott szignifikáns összefüggést a házasság fontosságához kapcsolódó attitűdökkel. Így ezeket nem is szerepeltetjük a táblázatban.

A házasságra mint intézményre vonatkozóan a vallásosság mindkét mutatójával találunk összefüggést. Azok körében, akik vallásosnak érzik magukat, 43 százalékkal nagyobb az esélye a házasság pozitív megítélésének. A vallásgyakorlás szerint nézve a vallásukat rendszeresen, egyházukban gyakorlók körében volt szignifikánsan magasabb ennek az előfordulása, náluk hatszorosa az esély – a többi csoportban ennek aránya nem különbözött a nem hívők közöttitől. A családi állapotot nézve érthetően az élettársi kapcsolatban élők közt alacsonyabb az egyetértők előfordulásának valószínűsége (74%) az egyedülállókhoz képest, míg a házások körében háromszoros. A felsőfokú végzettség másfélszeresére növeli a házasság intézménye pozitív megítélésének esélyét. Jól látható, hogy a fővárosiak körében jellemzőbb a házasság elutasítása, az ország egyéb területein élők között mintegy másfélszeres az esélye a házasság mint intézmény támogatottságának a budapestiekhez képest.

Ha a házasságot mint idejétmúlt intézményt vizsgáljuk, a vallás fontossága szerint nem találunk különbséget, de a vallásukat rendszeresen gyakorlók itt is jelentősen eltérő választ adtak, körükben negyedannyian vélik úgy, hogy a házasság már elavult. Családi állapot szerint ezzel a házasságban élők értenek egyet a legkevésbé, de még az élettársi kapcsolatban élők is kevésbé tartják elavultnak, mint az egyedülállók. Érdekes módon habár – mint előzőleg láthattuk – a községben élők pozitívabban a házassággal kapcsolatban, körükben magasabb azok előfordulása, akik elavultnak tartják, 50 százalékkal nagyobb eséllyel fordulnak elő. A felsőfokú végzettségük közt ellenben kisebb az előfordulásuk.

Ha az elköteleződés alszállát nézzük, akkor a vallás mutatói közül a vallásosság marad az elemzésben – azaz nem annyira a vallásosság formája, mint inkább a megélése, a spirituális szintje határozza meg, mennyire tartjuk fontosnak a házasságot az elköteleződés szempontjából. Akiknek legalább kicsit fontos a vallás, azok között kétszer akkora eséllyel találunk olyat, aki magas pontszámot adott a vonatkozó kérdésekre. Családi állapot szerint az élettársak között alacsonyabb, a házasságban élők közt jelentősen, két és félszer magasabb az előfordulásuk az egyedülállókhoz képest. Településtípus szerint nézve csak a városban élők válaszai térnek el jelentősen a budapestiekétől, a községben élők számára az elköteleződés ugyanannyira fontos, mint a fővárosiak számára.

A külön maradt kérdést, azaz a boldogtalanság esetén szükséges elválást vizsgálva a vallásosság csökkenti ennek a véleménynek az esélyét, a vallásgyakorlásnál azonban érdekes módon a vallásukat nem vagy a maguk módján gyakorlók véleménye tér el a nem hívőkéktől, ők csaknem kétszer nagyobb eséllyel értenek ezzel egyet. Településtípus szerint nézve ebben a kérdésben a városban élők – beleértve a fővárost – véleménye van közel egymáshoz, a falvakban élők azonban mintegy 80 százalékkal nagyobb eséllyel teszik magukévá ezt az álláspontot.

7. táblázat: A házassággal mint intézménnyel kapcsolatos attitűdök összefüggése a vallásosság mutatóival, valamint a családi állapottal és a településtípussal a 18–41 évesek körében (bináris logisztikus regresszió) (Csak a szignifikáns értékeket tüntettük fel, zárójelben a referenciakategóriák) (saját szerkesztés)

OR (95% CI)				
	A házasság mint intézmény	Idejétmúlt	Elköteleződés	Boldogtalanság
Vallásosság (Egyáltalán nem fontos)				
A vallás fontos	1.43 (1.08–1.89)*	NS	2.05 (1.68–2.49)***	0.63 (0.48–0.84)**
A vallásgyakorlás módja (Nem hívő)				
Vallását nem gyakorolja	NS	NS	NS	1.83 (1.37–2.44)***
Vallását maga módján gyakorolja	NS	NS	NS	2.02 (1.45–2.81)***
Vallását ritkán, egyházában gyakorolja	NS	NS	NS	NS
Vallását rendszeresen, egyházában gyakorolja	5.52 (2.09–14.61)***	0.26 (0.11–0.60)**	NS	NS
Életkor				
	NS	1.02 (1.00–1.04)*	NS	1.02 (1.00–1.03)*
Legmagasabb iskolai végzettség (Alapfok)				
Középfok	NS	NS	NS	NS
Felsőfok	1.47 (1.10–1.96)**	0.63 (0.47–0.84)**	NS	NS
Családi állapot (Egyedülálló)				
Élettárrsal él	0.74 (0.59–0.93)**	0.66 (0.51–0.84)***	0.67 (0.54–0.84)***	NS
Házas	3.09 (2.35–4.07)***	0.26 (0.19–0.35)***	2.47 (1.91–3.20)***	NS
A település típusa (Budapest)				
Város	1.68 (1.29–2.20)***	NS	1.58 (1.23–2.04)***	NS
Község	1.63 (1.21–2.22)**	1.51 (1.10–2.05)**	NS	1.81 (1.37–2.40)***

OR = esélyhányados; 95% CI = 95%-os konfidenciaintervallum; *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

A táblázatban a statisztikai elemzések eredményeit mutatjuk be, azaz a modellekben szereplő magyarázó változók és kategóriák esélyhányadosait (OR), illetve a hozzájuk tartozó konfidenciaintervallumokat (CI).¹

MEGBESZÉLÉS, ÖSSZEGZÉS

A Hungarostudy 2021 felmérésben megvizsgáltuk a házassággal kapcsolatos attitűdöket a vallásossággal és a vallásgyakorlással összefüggésben. Az elemzésbe bevontuk az életkort, a nemet, az iskolai végzettséget és a lakóhely településtípusát is.

Először az attitűdök vizsgálatára használt kilenc állítás kapcsolatát néztük meg, létrehozva a házasság intézménye skálát és annak két alskáláját („A házasság elavult” és „A házasság elköteleződés”), külön vizsgálva „A válasz szükséges boldogtalan házasság esetén” állítást, mely a többitől független mintázatot mutatott.

Eredményeink szerint a nők körében a házasság mint intézmény fontosabb, kevésbé is érzik elavultnak, de ugyanannyira tekintik fontosnak az elköteleződés szempontjából, mint a férfiak. A végzettség növekedésével a házasság mint intézmény elfogadottsága nő.

Érdekes a kapcsolat vallásgyakorlás szerint is: a magukat vallásosnak mondók számára fontosabb a házasság, a házasság elavultságával pedig a vallásukat rendszeresen, egyházukban gyakorlók értenek a legkevésbé egyet – azaz összefügg a két „intézmény” elfogadottsága. A vallás fontosságát nézve nem találunk különbséget a házasság elavultságát illetően – de az elköteleződéssel már van együtt járás. Eredményeink alapján lehetséges, hogy a házasságnak van egy sajátos spirituális dimenziója, és az ahhoz, valamint a spiritualitást képviselő egyházakhoz való viszony összefügg egymással.

Családi állapot szerint az élettársi kapcsolatban élők szerint a legkevésbé, a házasságban élők szerint a leginkább elfogadott a házasság – de azt nem tudhatjuk az adataink alapján, vajon ez ösztönzi a házasságok megkötését, vagy a házasságban élés erősíti a házasság iránti pozitív attitűdöt.

Településtípus szerint látható, hogy a fővárosban élők kevésbé állnak pozitívan a házasság intézményéhez, a lakóhely méretével fordítottan arányosan változik a pontszám.

Érdekes eredmény, hogy az az állítás, miszerint boldogtalan házasság esetén szükséges a válás, a legmagasabb pontszámot kapta minden csoportban, és a különbségek is kisebbek, tehát az erre a kérdésre adott válasz kevésbé függ a többi háttértényezőtől. Végzettség szerint látunk csökkenést, valamint vallásgyakorlás szerint, és a községben élők értenek egyet leginkább ezzel az állítással – vagyis ott fontosabbnak tartják a házasságot, de több is az elvárás, legalábbis a boldogság terén.

Logisztikus regresszióval vizsgálva a háttértényezők együttes hatását – az életkort is belevonva az elemzésbe – a férfiak és nők között nem találtunk különbséget. A vallásgyakorlást tekintve csak a vallásukat rendszeresen, egyházban gyakorlók eredményei különböztek a többiekétől, egyedül számukra fontosabb a házasság intézménye, de ez is elsősorban abból következik, hogy kevésbé tartják elavultnak – az elköteleződésben nincs különbség, annál inkább a vallásgyakorlás szerint, azaz a fentebb említett kapcsolat az intézményhez vagy az elköteleződéshez való viszony alapján ebben az elemzésben is megmutatkozott.

Életkor szerint csak a házasság elavultságával találtunk szignifikáns, de nem túl erős kapcsolatot, azaz minél idősebb a megkérdezett, annál inkább érezte idejétmúltnak a házasságot.

Családi állapot szerint az élettársi kapcsolattal járt kevésbé együtt a házasság mint intézmény elfogadottsága – kivéve a házasság elavultságát, ezzel leginkább az egyedül-lők értettek egyet.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a házasság mint intézmény kapcsolata a val-lásossággal a 18–41 éves korosztályban nem mutatható ki minden esetben, de megfigyel-hető egyfajta összefüggés az intézményes vallásossággal, illetve az elköteleződés esetén a vallás iránti elkötelezettséggel. Érdeemes lenne megvizsgálni, hogy ez a fajta együtt járás vajon más intézményes, illetve elköteleződést jelentő állítások, attitűdök esetén is fenn-áll-e, vagy csupán a házasság intézménye és az egyház, illetve a vallásosság között létezik ez a kapcsolat.

Végjegyzet

1 A statisztikai szignifikancia megállapításához 95 százalékos konfidenciaintervallumot (95% CI) és p-értéket is számítottunk. A statisztikai szignifikancia feltétele az volt, hogy az intervallum értéke ne tartalmazza az 1-et. Táblázatunkban a referenciát mindig az adott változó hiányzó kategóriája jelenti.

Ábrajegyzék

1. táblázat: A vallásgyakorlás módjának megoszlása a teljes mintában és az almintából a 18–41 évesek körében. Saját szerkesztés.
2. táblázat: A vallás fontosságának megoszlása a 18–41 éves almintában. Saját szerkesztés.
3. táblázat: A családi állapot szerinti megoszlás a teljes mintában és az almintából a 18–41 évesek körében. Saját szerkesztés.
4. táblázat: Az egyes elemek korrelációja a teljes skálával (reliability analysis). Saját szerkesztés.
5. táblázat: A házasság mint intézmény skála és alskáláinak átlaga a különböző csoportokban. Saját szerkesztés.
6. táblázat: A házasság mint intézmény skála és alskálái – az alacsony és a magas értékek megoszlása. Saját szerkesztés.
7. táblázat: A házassággal mint intézménnyel kapcsolatos attitűdök összefüggése a vallásosság mutatóival, valamint a családi állapottal és a településtípussal a 18–41 évesek körében (bináris logisztikus regresszió). Saját szerkesztés.

Felhasznált irodalom

- BACSKAI KATINKA (2018): A vallásosság hatása a családalapítással és a gyermekvállalással kapcsolatos attitűdökre, in ENGLER ÁGNES (szerk.): *Család és karrier. Egyetemi hallgatók jövőtervei*, Debrecen, Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ, 122–128.
- ENGLER ÁGNES (2017): *A család mint erőforrás*, Budapest, Gondolat Kiadó.
- ENGLER ÁGNES (2018): Párkapcsolati elköteleződések és családalapítási szándékok, in ENGLER ÁGNES (szerk.): *Család és karrier. Egyetemi hallgatók jövőtervei*, Debrecen, Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ, 12–37.
- HÁMORI ÁDÁM – ROSTA GERGELY (2011): Vallás és ifjúság, in BAUER BÉLA – SZABÓ ANDREA (szerk.): *Arctalan nemzedék*, Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 249–262.

- KELLER TAMÁS (2010): Változás és folytonosság a vallásossággal kapcsolatban, *Statistikai Szemle*, 88. évfolyam, 2010/2., 141–153.
- KOPP MÁRIA – SKRABSKI ÁRPÁD (2003): Vallásosság és lelki egészség, *Távlatok*, 13. évfolyam, 2003/1. (59.), 8–17.
- KOPP MÁRIA – SKRABSKI ÁRPÁD (2007): Női szerepek a mai magyar társadalomban, *Vigília*, 72. évfolyam, 2007/7., 513–518.
- KOPP MÁRIA – SZÉKELY ANDRÁS – SKRABSKI ÁRPÁD (2004): Vallásosság és egészség az átalakuló társadalomban, *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 5. évfolyam, 2004/2., 103–125. DOI: <https://doi.org/10.1556/Mental.5.2004.2.1>
- KOPP MÁRIA – SZÉKELY ANDRÁS – SKRABSKI ÁRPÁD (2006): Vallásosság és életminőség az átalakuló társadalomban, in KOPP MÁRIA – KOVÁCS MÓNIKA ERIKA (szerk.): *A magyar népesség életminősége az ezredfordulón*, Budapest, Semele Kiadó, 156–166.
- LUXNÉ PREHODA ANNA – HÁMORI ÁDÁM: (2020): Igaz, hogy az idősebbek vallásosabbak? A vallásosság életúton belüli változása, *Socio.hu*, 10. évfolyam, 2020/1., 25–44. DOI: <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2020.1.25>
- M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA – PETE JÓZSEF (2019): Magyarország vallásföldrajzi jellemzői a 21. század elején, különös tekintettel a református felekezetűek térbeli és demográfiai struktúrájára, *Magyar Tudomány*, 180. évfolyam, 2019/6., 822–833. DOI: <https://doi.org/10.1556/2065.180.2019.6.5>
- PÁRI ANDRÁS (2014): A 25–40 éves férfiak szerepe és jellemzői – különösen a gyermekvállalás – Magyarország térbeli társadalmi folyamatainak alakulásában, *Polgári Szemle*, 10. évfolyam, 2014/3–6., 349–368.
- PONGRÁCZ TIBORNÉ (2008): A párkapcsolati formák változó népszerűsége, *Korfa*, 2008/3–4., 1–3.
- PONGRÁCZ TIBORNÉ (2009): A párkapcsolatok jellegzetességei, in MONOSTORI JUDIT – ŐRI PÉTER – S. MOLNÁR EDIT – SPÉDER ZSOLT (szerk.): *Demográfiai portré 2009*, Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 9–17.
- PONGRÁCZ TIBORNÉ (2012): Párkapcsolatok, in ŐRI PÉTER – SPÉDER ZSOLT (szerk.): *Demográfiai portré 2012*, Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 11–19.
- PUSZTAI GABRIELLA (2004): *Iskola és közösség. Felekezeti középiskolások az ezredfordulón*, Budapest, Gondolat Kiadó.
- PUSZTAI GABRIELLA (2016): A szülők vallásossága mint a hatékony gyermeknevelés forrása, in FÖLDVÁRI MÓNICA – HAKKEL TÜNDE (szerk.): *Riport a családokról*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 427–447.
- PUSZTAI GABRIELLA (2020): *A vallásosság nevelésszociológiája. Kutatások vallásos nevelésről és egyházi oktatásról*, Budapest, Gondolat Kiadó.
- R. FEDOR ANITA – BALOGH ERZSÉBET (2016): A fiatalok családalapítási mintázata, *Különleges Bánásmód*, 2. évfolyam, 2016/3. DOI: <https://doi.org/10.18458/KB.2016.3.31>

- SUSÁNSZKY ÉVA – SZÉKELY B. ANDRÁS – SZÉKELY ANDRÁS (2022): A Hungarostudy 2021 felmérés célkitűzései és módszertana, in ENGLER ÁGNES – PUREBL GYÖRGY – SUSÁNSZKY ÉVA – SZÉKELY ANDRÁS (szerk.): *Magyar lelkiállapot 2021. Család – egészség – közösség. Hungarostudy 2021 tanulmányok*, Budapest, Kopp Mária Intézet a Családokért, 11–18.
- SZÉKELY ANDRÁS (2008): A vallásosság alakulása Magyarországon 1995–2006 között. A vallásosság összefüggései a gyermekszámmal. Vallásosság és lelki-egészségi állapot, in KOPP MÁRIA (szerk.): *Magyar lelkiállapot 2008*, Budapest, Semmelweis Kiadó, 373–381.
- SZÉKELY ANDRÁS – KOVÁCS KATALIN TÜNDE (2022): A vallásosság, boldogság, elégedettség és az anómia alakulása a magyar népesség körében, *Kapocs*, 5. évfolyam, 2022/1, 93–102.
- SZÉKELY ANDRÁS – LÁZÁR IMRE (2013): Vallásosság és kötődés, in SUSÁNSZKY ÉVA – SZÁNTÓ ZSUZSA (szerk.): *Magyar lelkiállapot 2013*, Budapest, Semmelweis Kiadó, 63–76.
- TOMKA MIKLÓS (1977): A vallási önbesorolás és a társadalmi rétegződés, *Szociológia*, 6. évfolyam, 1977/4., 522–536.
- VISONTAI-SZABÓ KATALIN (2018): Házasság és család – tradíciók és új tendenciák, *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, 82. évfolyam, 371–386.

The relationship between attitudes towards family and marriage and religiosity based on the results of the Hungarostudy 2021 survey

ABSTRACT

Religion has an important value-giving and moral-regulating role in society, as it has a positive impact on marital and relationship status. The Hungarostudy research also looks at the role of religiosity in relation to the physical and mental health of the Hungarian population. Our analysis is based on the subsample of 2000 people aged 18-41 from the Hungarostudy 2021 survey.

We created the scale "Marriage as an institution" and its two subscales "Marriage as outdated" and "Importance of commitment", which were examined both together and separately.

Our results show that attitudes to marriage are related to religiosity. Those who accept the church as an institution perceive the institution of marriage as less outdated, while those who are more religious also perceive commitment as more important in marriage. Respondents were most likely to agree that divorce is necessary in the case of an unhappy marriage.

KEYWORDS: family, religion, marriage, attitudes

SZÉKELY ANDRÁS | Kutató, 2002 óta részt vesz a Hungarostudy kutatások szervezésében. Kutatási témái a vallásosság, a család, a gyerekvállalás, valamint a mentális egészség – különösen a depresszió és öngyilkosság – témaköre.

MAJOR ENIKŐ | Kutató, egyetemi tanársegéd. Kutatási területe a vallásos nevelés, doktori disszertációjának témája az értékátadó, együttműködő nevelés vizsgálata az elsődleges és másodlagos szocializációs szintereken.

SZÉKELY B. ANDRÁS | Harmadéves pszichológushallgató. 2020 óta a Végeken Egészség-
lélektani Alapítványnál dolgozva mentális egészséggel kapcsolatos kutatásokban vesz részt.